
UDK 82,085:654.197
Izvorni znanstveni rad

Prihvaćeno 30.03.1996.

Ivo Škarić, Gordana Varošaneć-Škarić
Filozofski fakultet, Zagreb

OCJENE TELEVIZIJSKIH GOVORNIKA

SAŽETAK

Radna skupina od osam fonetičara ocjenjivala je 154 govornika Hrvatske televizije zasebnim ocjenama za tri dimenzije: retorički dizajn, govornu izvedbu i vizualne znakove. Usporedo je za svakoga i za svaku dimenziju procjenjivana količina nastupanja u mediju. Utvrđeno je da Hrvatska televizija ne koristi dovoljno svoje najvrsnije kadrove, nego da joj program podosta ispunjava množina osoba koje ne zadovoljavaju stroge medijske kriterije, napose nedovoljno dobrih u govoru.

Ključne riječi: *televizijski govor, retorički dizajn, govorna izvedba, vizualni znakovi*

Kada je 1990. godine osnovana pri Hrvatskoj televiziji u Zagrebu Služba za jezik i govor, jedna joj je od zadaća bila da ocjenjuje televizijske govornike. Izostavljajući najstarije, ocjenjivani su govornici srednjeg naraštaja, a ponajviše oni najmlađi koji su se upravo uvodili u posao. To je ocjenjivanje bilo brojčano i opisno.¹ Glavna je svrha toga bila da se izradi govorna slika, govorna dijagnoza potrebna učitelju fonetičaru za njegov rad, ali je i učeniku osvještavanje govora trebalo pomagati u njegovu aktivnom sudjelovanju u procesu govornog usavršavanja. Brojčanom se ocjenom mogao pratiti govorni razvoj, a isto tako je upravi i urednicima brojčana ocjena mogla poslužiti kao kriterij pri odlučivanju o tome hoće li se i kad će se tko pripustiti u medij. Bilo je čak dogovoreno da ocjene ispod 5² isključuju govornika da se iskaže u emisijama u onoj od tri ocjenjivane dimenzije za koju je takva ocjena dobivena i toliko dugo dok ta ocjena ne poraste iznad postavljenog praga. A ocjenjivane su ove tri dimenzije: retorički dizajn, govorna izvedba i vizualni znakovi. Pod retoričkim dizajnom ovdje se uzima novinarsko umijeće u širem smislu, moglo bi se reći logografstvo. Tu ulaze vještine i sposobnosti dolaženja do teme, prikupljanja materijala, odabira i raspoređivanja te tekstualnog oblikovanja; to je ono što u retorici pripada prvim trima fazama pripreme: fazi *inventio*, fazi *distributio* i fazi *elocutio*. Pod govornom izvedbom stoji sadržaj koji je usporediv s glumačkim govorom, tj. govorom kojemu drugi daju tekst. Ta dimenzija sadrži utjelovljenje teksta glasom i izgovorom, čitanjem ili iz glave. Prema klasičnoj retorici to su sposobnosti koje dolaze do izražaja u fazi *memoria* i u fazi *actio*. Budući da je ovdje riječ o televizijskim govornicima, vrlo su važni i vizualni znakovi koje oni odašilju, i to oni koji su dio govora i oni koji su neverbalni znakovi.⁴ Pod neverbalne vizualne znakove idu govoru dometnuta mimika i gesta, proksemički znakovi, ekspresija i estetika općeg izgleda i držanja, uključujući način odijevanja i vizažiranje.

Ocjene su dobivene tako da je osam kvalificiranih fonetičara ocjenjivalo govornike neposredno gledajući i slušajući uzorke video snimaka. Ovdje iznesene ocjene prosjek su ocjena tih osam ocjenjivača.

Procjenjivana je i količina pojavljivanja na Hrvatskoj televiziji. Najniža ocjena 1 označava vrlo rijetko pojavljivanje, u sporednim emisijama i u nezanimljivom vremenu, a najviša ocjena 8 označuje da se osoba vrlo često pojavljuje u udarnom televizijskom vremenu, u vrlo gledanim emisijama i više-manje redovito. I te su procjene pojavljivanja učinjene za svaku od tri dimenzija zasebno. Ističemo da su to slobodne procjene, a ne mjerene veličine.

- 1 Ovdje obrađujemo samo brojčane vrijednosti, a činjenice iz opisa raščlanjujemo u drugom članku.
- 2 Izvorno je bila ocjena 3, a ocjenjivanje je bilo od 1 do 5. Međutim, uprosječivanjem sudaca pojavili su se decimalni brojevi koje smo zaokruživali na cijele brojeve i polovice cijelih. Za potrebe ove obrade preokodirali smo te veličine u cjelobrojne vrijednosti od 1 do 8 tako da je 1 = 1; 1,5 = 2; 2 = 3; 2,5 = 4; 3 = 5; 3,5 = 6; 4 = 7; 4,5 = 8.
- 3 Retorički dizajn izrazom se i sadržajem oslanja na klasičnim retorikama i na suvremenim komunokološkim radovima, npr. P. O. Marsch-a (1983.).
- 4 To je u suvremenoj znanosti uobičajen naziv za skup znakova koji prate govor, a nisu govor sam. O neverbalnim znakovima postoji danas velika znanstvena i popularizatorska literatura (E. Hall, R. P. Harrison, D. F. Armstrong).

Na opisan je način ocijenjeno 154 govornika Hrvatske televizije te procijenjena količina njihova pojavljivanja na televiziji. Temeljne su značajke te skupine dane na tablici 1.

UZORAK TV GOVORNIKA

	mladi novinar	novinar 5-10 g.	novinar suradnik u redakciji, urednik	voditelj- -najavljivač	spiker, spiker- -najavljivač
ženski 85 55,2%	29	26	16	11	3
muški 69 44,8%	12	24	22	5	6
ukupno 154	41	50	38	16	9

Tablica 1

Među ocjenjivanima su najbrojniji mladi novinari i početnici, njih 91 od ukupno 154. Ukupno ima više žena (55,2%) nego muškaraca, pogotovo među mladima. Tako nije u skupini srednjodobnih, što se može tumačiti dvojako - da televizijsko novinarstvo postaje sve više žensko zanimanje ili da se u napredovanju učvršćuju muškarci, a da žene otpadaju.

OCJENE I PROCJENA POJAVLJIVANJA TV GOVORNIKA (PROSJEK ZA 154)

	retorički dizajn	govorna izvedba	vizualni znakovi
ocjena vrsnosti	4,708	4,136	5,065
procjena pojavljivanja	3,442	3,442	2,870

Tablica 2

Na tablici 2 prikazane su prosječne vrijednosti ocjena svih 154 ocjenjivanih televizijskih govornika u svim trima dimenzijama. Usporedno su navedene i procjene njihova pojavljivanja na Hrvatskoj televiziji. Prosječno su ocjene dosta niske⁵ ako se uzme u obzir da je dogovoren kriterij za pojavljivanje bio ocjena 5. Prema tomu izlazi da se prosječni novinar Hrvatske televizije ne bi tu smio baviti novinarstvom niti bi prosječno njezin govornik smio na njoj govorno nastupati. Jedino bi se smio pokazivati, jer mu je za to prosječna ocjena iznad kritične veličine (5.065). Produljujući interpretaciju u šaljivom tonu, moglo bi

⁵ U prijašnjem jednom istraživanju iz 1978. dobivena je prosječna ocjena govora Zagrebačke televizije 3,66 što bi na ljestvici od 1 do 8 bilo više nego 6. Tu je ocjenu teško usporediti sa sadašnjom, jer su tada ocjenjivali obični građani, i to njih 442, a ocjenjivani su bili samo oni koji se pojavljuju u Dnevniku (v. Škarić, 1979.).

se reći da vlada načelo što gore - to bolje, jer se dimenzija s najslabijom prosječnom ocjenom - govorna izvedba - najviše iskorištava, a najmanje se govornici pokazuju (2,870), premda je njihov vidljiv sloj ponajbolji. Sve to upućuje prema mogućem zaključku da je pri izboru televizijskih govornika najvažniji izgled, a najvažniji govor (najniža prosječna ocjena 4,135). Takvo se gledanje u uporabi još i izoštruje. Fini raster za izgled postaje još sitniji, a u govor se gleda kroz prste pa se olako obilno pripušta u četir i manje vrijedan govor.

Obje te tvrdnje, o kriterijima prihvata na televiziji i o negativnoj povezanosti vrijednosti i iskorištenosti, u statističkom smislu nisu čvrste. Na tablici 3 prikazane su korelacije među dimenzijama.

MEĐUPOVEZANOST RETORIČKOG DIZAJNA, GOVORNE IZVEDBE I VIZUALNIH ZNAKOVA

RD - GI	GI - VZ	RD - VZ
0,5439	0,6804	0,5204
P = 0,000	P = 0,000	P = 0,000

Tablica 3

Sve tri dvojne kombinacije u značajnoj su korelaciji, što znači da se za prihvata na televiziju traže kompletne osobine koje odgovaraju tom mediju, ali i to da kad popuste kriteriji, popuste na svim dimenzijama. Ipak, vidljivo strši visoka korelacija između govorne izvedbe i vizualnih znakova (0,680%), što znači da se te dvije osobine jače povezuju nego što se povezuje retorički dizajn (novinarska sposobnost) s vizualnim znakovima i s govornom izvedbom. To je vjerojatno zato što u stvarnosti supstoje dva tipa televizijskih govornika: spiker-voditelj, koji mora lijepo izgledati i dobro govoriti, i drugi tip - novinar, koji mora biti u retoričkom dizajnu dobar, a kako izgleda i kako govori manje je, smatra se, važno.

U tablici 4 su podaci o korelacijama između ocjena dimenzija i procjene korištenja tih dimenzija. U statističkom su smislu te veze značajne i ne može se nipošto tvrditi da je količina sudjelovanja u emisijama posve u neskladu sa stupnjem vrsnoće. Međutim, daleko je od toga da ta povezanost bude blizu 1.

MEĐUPOVEZANOST OCJENA VRSNOSTI I PROCJENA POJAVLJIVANJA

retorički dizajn	govorna izvedba	vizualni znakovi
0,4774	0,3271	0,4095
P = 0,000	P = 0,000	P = 0,000

Tablica 4

Najveća je korelacija u retoričkom dizajnu (0,4774), a vrlo je niska u govornoj izvedbi (0,3271), pa se može zaključiti, a u skladu s onim kako smo već prije komentirali podatke iz tablice 2, da su oni koji odlučuju (urednici ?)

najmanje osjetljivi na to kako tko umije govoriti kad se odlučuju za to tko će i koliko će govoriti na televiziji, ili da za prosudbu govornih sposobnosti nemaju pouzdanih kriterija.

Odnos kuće prema vrsnosti iskazat će podaci iz iduće dvije tablice. U tablici 5 su podaci za televizijske govornike koji imaju najbolje ocjene, tj. 7 i 8.

POJAVLJIVANJE NAJBOLJIH TV GOVORNIKA (S OCJENOM 7 i 8)

	retorički dizajn	govorna izvedba	vizualni znakovi
broj govornika	17	14	25
prosjeck ocjena	7,2	7,4	7,2
prosjeck procjena pojavljivanja	4,88	4,07	3,84

Tablica 5

S ocjenama 7 i 8 za vizualne znakove ima ih najviše (25), a najmanje je govornika od njih 154 dobilo te visoke ocjene za govornu izvedbu (samo 14). Usput utvrđujemo još jedanput, što nam govore i ovi podaci, da se pri ulazu na televiziju više pozornosti usmjeruje na izgled nego na govor. Kako se i koliko koristi vrsnost, pokazuje usporedba prosječnih ocjena i procjena iz tablice 2 s ocjenama i procjenama najboljih na tablici 5. Njih 17 najboljih novinara s prosječnom ocjenom za tu dimenziju 7,2, što je za punih 2,5 bolja ocjena od prosjeka, pojavljuju se za samo 1,34 ocjene više. Onih 25, koji su u vizualnim znakovima bolji od prosječnih za 2,13, pojavljuju se za samo 1 ocjenu više, a ta "demokratičnost" ponajviše dolazi do izražaja na dimenziji govora, gdje se onih 14 najboljih s prosječnom ocjenom za 3,26 boljom od općeg prosjeka, samo se neznatnih 0,63 ocjene pojavljuju govorom u mediju više nego opći prosjek svih 154 govornika.

Ta nedovoljna iskorištenost najboljih vrijednosti i ta tendencija prema "uravnilovki" još je prozirnija kroz podatke na tablici 6.

POJAVLJIVANJE NAJSLABIJIH TV GOVORNIKA (S OCJENOM 1, 2, 3, 4)

	retorički dizajn	govorna izvedba	vizualni znakovi
broj govornika	63	83	44
prosjeck ocjena	3,28	2,8	3,11
prosjeck procjena pojavljivanja	2,59	2,95	1,98

Tablica 6

To su podaci za one kojima je ocjena niža od 5, dakle oni koji se ne bi smjeli pojavljivati, pa bi im procjena pojavljivanja morala biti nula. Takvih je vrlo mnogo, a što se govora tiče, više od polovice od svih zajedno (83). I oni se

pojavljuju u mediju, i to ne malo. Tek ne mnogo ispod prosjeka, u novinskom dijelu za samo 0,75 (a u vrsnosti su za 1,5 slabiji od prosjeka), u pojavljivanju izgledom za 0,9 manje od prosjeka (a za približno su 2 ocjene slabiji) i govorno nastupaju za 0,5 ocjene manje, a za 1,5 su ocjene slabiji u govoru. Tolerancija se na slabe vrijednosti jasno ističe kad se usporedno promatraju podaci iz tablice 5 i 6. Razlike su između skupine najboljih i najslabijih u ocjenama velike: 3,92 za retorički dizajn, 4,6 za govornu izvedbu i 4,1 za vizualne znakove, dok su u količini pojavljivanja u mediju razlike mnogo manje: za 2,3 ocjene za retorički dizajn, za 1,1 za govornu izvedbu (!) i za 1,86 za vizualne znakove.

Iz brojčanih se vrijednosti nameće općenit zaključak da Hrvatska televizija iskušava u mediju veliku množinu govornika koji ne udovoljavaju strogim medijskim zahtjevima, od kojih neproporcionalno mnogo žena. Posebno olabavljene kriterije ima za govor, i pri primanju na televiziju i pri puštanju slaboga govora u javni medij. Čini nam se da bi politika kuće trebala biti težnja prema 1) boljoj ravnoteži muškaraca i žena, koju bi trebalo osigurati već na audicijama, 2) prema mnogostruko većoj medijskoj zastupljenosti najvrednijih ljudi (pa i višestruko ih honorirati, zašto ne), 3) ne lakom odlučivanju da se pripusti u javni medij nova nedovoljno pripremljena osoba i 4) prema redukciji učenja u radu i uz rad na Hrvatskoj televiziji, a učenje i uvježbavanje zanata obavljati u školi, moguće i internoj.

LITERATURA

- Armstrong, D. F.** (1995). *Gesture and Nature of Language*. Cambridge University Press.
- Harrison, R. P.** (1974). *Beyond words - an introduction to nonverbal communication design* New Jersey.
- Škarić, I.** (1979). *Govor televizijskih dnevnika u ogledalu publike*. RTV teorija i praksa, br. 16. Beograd, str. 105-115.

Ivo Škarić, Gordana Varošaneć-Škarić
Faculty of Philosophy, Zagreb

EVALUATION OF TELEVISION SPEAKERS

SUMMARY

A team consisting of eight phoneticians has evaluated 154 speakers appearing on Croatian Television, providing three separate sets of marks for the three following dimensions: rhetorical design, speech performance and visual signs. The number of appearances and their duration have also been recorded for each speaker and each dimension. It has been established that Croatian Television is not making sufficient use of its best speakers; the programmes are presented by a large number of persons who do not meet the rather strict requirements of this particular medium, especially in terms of speech.

Key words: *television speech, rhetorical design, speech performance, visual signs*
